
**ПАМ'ЯТІ ЕРАСТА АНАТОЛІЙОВИЧА ГОЛОВКА —
(до 70-річчя від дня народження)**

9 травня 2007 р. виповнилось 70 років від дня народження Ераста Анатолійовича Головка (1937— 2005), доктора біологічних наук, професора, колишнього завідувача відділу алелопатії Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України, добре відомого в Україні й визнаного за її межами фахівця в галузі алелопатії та ґрунтової мікробіології, вірного послідовника академіка А.М. Гродзінського.

Е.А. Головка

Ераст Анатолійович Головка народився в 1937 р. у родині службовця в Білій Церкві на Київщині. Тут пройшли його дитячі роки. Вищу освіту він отримав у Білоцерківському сільськогосподарському інституті за спеціальністю "агрономія" (1961).

Маючи потребу у поглиблених знаннях, Ераст Анатолійович у 1963 р. вступив до аспірантури Полярно-альпійського ботанічного саду Кольської філії Академії наук СРСР, по закінченні якої в 1969 р. захистив у Ленінградському сільськогосподарському інституті кандидатську дисертацію на тему "Активизация биологических процессов в торфяных почвах Кольского полуострова как основа повышения ее плодородия" (науковий керівник — проф. М.Б. Ройзин). З 1966 р. до 1973 р. Е.А. Головка обіймав посади молодшого наукового співробітника, а потім завідувача лабораторії мікробіології Полярно-альпійського ботанічного саду.

У 1974 р. Е.А. Головка за конкурсом отримав посаду молодшого наукового співробітника у відділі фізіології рослин Центрального ботанічного саду АН України. Тут він успішно спеціалізувався саме в галузі алелопатії. А з 1978 р. і до кінця життя він обіймав посаду завідувача відділу алелопатії — уні-

кального наукового підрозділу. Професійні знання агронома та ґрунтознавця, а також мікробіолога стали йому в пригоді при вирішенні комплексних науково-прикладних проблем — алелопатичної ґрунтової монокультурах провідних сільськогосподарських рослин та конструювання надійних і високоефективних агрофітосистем. У 1984 р. Ераст Анатолійович опублікував монографію "Микроорганизмы в аллелопатии высших растений", яка лягла

в основу його докторської дисертаційної роботи, захищеної в 1985 р. в Інституті фізіології рослин НАН України. В 1995 р. він отримує наукове звання професора з фізіології рослин.

У роботах Е.А. Головка знайшла втілення притаманна йому тяга до пошуку і реалізації на практиці нових сучасних підходів та методів, які б сприяли розвитку фундаментального напрямку в алелопатії та суміжних галузях біології рослин. Коло його наукових інтересів охоплювало низку напрямків: функції фенольних сполук в алелопатії вищих рослин і мікроорганізмів, механізми взаємодії вищих рослин і мікроорганізмів у природних екосистемах, включаючи ботанічні сади, дендропарки й степові заповідники, пошук рослин-донорів фізіологічно активних речовин як альтернативних агрохімікатів та інших високоефективних субстанцій природного походження. Ераст Анатолійович ініціював та очолював фізіолого-біохімічні дослідження активних компонентів цінних інтродукованих рослин родів *Allium*, *Rhododendron*, *Echinacea*.

Під керівництвом Е.А. Головка було обґрунтовано перспективи та шляхи створення на основі алелопатично активних сполук

вищих рослин та мікроорганізмів фіторегуляторів з гербіцидоподібною дією для контролю чисельності сегетальних видів рослин.

Ераст Анатолійович вперше узагальнив сучасні уявлення про роль мікроорганізмів в алелопатії вищих рослин, функції алелопатично активних сполук у природних фітоценозах, при адаптації інтродуцентів в агрофітосистемах і в умовах ґрунтовтоми. Е.А. Головка запропонував пріоритетні напрямки науково-дослідних робіт Національної програми збереження й відтворення родючості чорноземних ґрунтів України.

До кола інтересів Ераста Анатолійовича також входило вивчення екологічно замкнутих систем і ролі вищих рослин в оптимізації середовища цих систем. Він показав, що важливим елементом і посередником взаємодії людина ↔ рослина є антропогенні та фітогенні леткі виділення з бактерицидними й фунгістатичними властивостями, що інтерферують у такому замкнутому просторі й зумовлюють процеси в ньому, відтворюючи стабільність чи розпад системи. Е.А. Головка керував роботою з вивчення алелопатичних особливостей овочевих та ароматичних рослин при використанні їх як компонентів замкнутих екосистем.

У доробку Е.А. Головка 197 наукових праць, серед яких сім монографій і один науковий посібник для студентів. За цикл робіт з алелопатії вчений отримав премію ім. М.Г. Холодного НАН України (1989).

Ераст Анатолійович значну увагу приділяв зміцненню міжнародного авторитету алелопатії, був одним із засновників Міжнародного алелопатичного товариства (International Allelopathy Society — IAS, Нью-Делі, Індія, 1994), журналу *Allelopathy Journal*, а також трьох іменних премій видатних учених — фундаторів алелопатії — Г. Моліша, Е. Райса та А. Гродзінського. Е.А. Головка брав участь у роботі першого і третього всесвітніх конгресів з алелопатії (Іспанія, 1996 і Японія, 2002).

Ераст Анатолійович був членом Спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук при

Інституті фізіології рослин і генетики НАН України та Інституті агроєкології УААН та членом Спеціалізованої ради із захисту кандидатських дисертацій при Національному ботанічному саду НАН України, активним членом Українського товариства мікробіологів та Українського товариства фізіологів рослин, а також членом Ради ботанічних садів України, редколегії журналу "Фізіологія і біохімія культурних рослин". Поеднував роботу вченого секретаря секції "Біологія" Комітету по Державних преміях України в галузі науки і техніки при Кабінеті Міністрів України з читанням лекцій по фізіології рослин і мікробіології у Тернопільському державному педагогічному інституті, Житомирському аграрному університеті.

Велику увагу Е.А. Головка приділяв підготовці молодих кадрів у галузі алелопатії, яка вважається складним, багатогранним і комплексним напрямком. Він підготував два доктори і 13 кандидатів наук.

Ераст Анатолійович був дуже уважною і доброзичливою людиною. Він завжди ставився до своїх колег з великою повагою, піклувався про них. Допомігав з вирішенням будь-яких проблем. Це був чуйний син, брат і турботливий батько. Він виховав чудового сина Андрія, біолога-генетика. Ераст Анатолійович захоплювався велоспортом і лижами. Любив працювати на землі, був залюблений у природу. Він завжди випромінював потік позитивної енергії і це сприяло спілкуванню.

Великий творчий потенціал і працьовитість відрізняли життя цієї чудової людини. Своєю енергійністю й оптимізмом він надихав усіх, хто його оточував, насамперед своїх учнів, котрим було на кого рівнятись й з кого брати приклад.

Світлий образ вченого і людини назавжди залишиться в нашій пам'яті, його ідеї знаходять своє втілення у працях його учнів, а його праці ще довго залишатимуться настільною книгою багатьох поколінь учених.

Від імені колег та учнів:

Л.Д. Юрчак, В.П. Грахов,
Л.В. Орел, В.М. Каспарі